

NYOMDÁSZMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS

A Magyar Bibliophil Társaság tizenegy évi fennállása óta már hét könyvkiállítást rendezett. Emlékezetes az ifjúsági- és gyermekképeskönyv-, a régi Buda és Pest könyvekben, képekben-, a fametszet- és a Vigyázó-könyvtár kiállítása.

Ezúttal a kiállítás a világ nyomda-művészetének és grafikájának legmodernebb termékei fölött tartott szemlét. Tulajdonképp ugyanezzel a tárggyal foglalkozott a Társaság 1921-ben rendezett első kiállítása is, mely a XX. század könyvművészetének ismertetését tűzte volt programjára.

Csak hogy míg akkor kizárólag a kevesek számára készült bibliofil-kiadások, a „Presse-druck“-ok és luxus-könyvek szerepeltek a kiállításon, bizonyos történelmi visszapillantással a tipografiailag szép könyvnek századunk elejétől számított újjábredésére, addig a mostani kiállítás csak az utolsó huszonkét év termeléséről adott átmetszetes képet, mégpedig a könyvművészetben mindfontosabb szerephez jutó tömeg-produkció, a folyóiratok és olcsó köny-

vek, főleg pedig a korunkra jellemző reklám-nyomtatványok hangsúlyozásával. Ezért volt olyan tarka, olyan lármas, olyan nyugtalan ez a kiállítás, — akárcsak a mai élet.

Nem neveztük a kiállítást „nemzetközi“-nek, mert ezt a nagyhangzású, kissé bizalmatlanságot keltező jelző azt a vélelmet kelthette volna, hogy itt a világ népei hivatalosan jelentek meg reprezentatív anyagukkal, holott a kiállítás rendezője ezúttal minden hivatalos szerv elkerülésével, közvetlenül a kiadóktól és művészektől kérte el a kiszemelt nyomtatványokat. Az egyik küldött, a másik nem, az egyik sokat küldött, a másik keveset, az egyik jót, a másik silányat. Innen van az, hogy nagyon egyenlőtlenül mutatkoztak be a kiállításon úgy a külföldi nemzetek, mint hazai kiadók és művészek is.

De ha az aránytalanul gazdagabb eszközökkel megszervezett lipcsei vagy párisi könyvkiállítások mellett a mi szerény kiállításunk nem is adhatta a nyomdász-művészet mai állásának teljes képét, azért az egyes csoportok mégis eléggé jellegzetesek voltak ahhoz, hogy belőlük a különböző nemzetek stílusára, művészetük fejlődésének irányára következtetni lehessen.

Itt volt például a két nagy angol-szász nemzet: az angol és az amerikai. Anglia a hagyományok tisztelőjének hazája. Az angol nyomtatványt messziről fel lehet ismerni, mint angolt, mert mai napig szervesen tovább élnek benne Caxton, Morris, Walter Crane tradíciói. Azért nem mondható elmaradottnak, sőt a könyvművészetben sok esetben éppen Angliából indult ki az újítás, mely azonban itt minden ízében angol maradt, szolid, konzervatív, kissé puritán.

Ezzel ellentétben az amerikai Egyesült-Államok, történelmi hagyományok

hiján és néprajzi összetételüknél fogva az eklekticizmus felé hajlanak. Az utolsó húsz év nyomdatermékei között van ott minden: az 1878. évi párisi világkiállítás vívmányaira emlékeztető domború nyomástól a legszilajabb modern kísérletezésig, az Aldinák, a német, francia és főként az angol nyomtatványok szemmel látható befolyásától az új világ lázasan lüktető civilizációjának saját, eredeti kifejezéséig. Ez utóbbi természetesen elsősorban a mindent mechanizáló technika fejlettségében és a tömegtermelés arányaiban nyilvánul. Az olyan országban, ahol a könyvek, folyóiratok milliós példányszámban jelennek meg, ahol egyetlen földrajzi folyóirat előállításán állandóan egy nyomda negyven gépe dolgozik és ahol a Saturday Evening Post vagy a Ladies Home Journal egy-egy száma papírsúlyban többet ér, mint amennyiért a füzet megvásárolható, ahol a drága hirdetések elegendő fedezetet nyújtanak a kiadóknak arra, hogy művészeit kiválaszthassák, foglalkoztassák és jól fizessék: az ilyen országban olyan fejlődési lehetőségek is állnak elő, melyekről a kisebbeknek, szegényebbeknek eleve le kell mondanik.

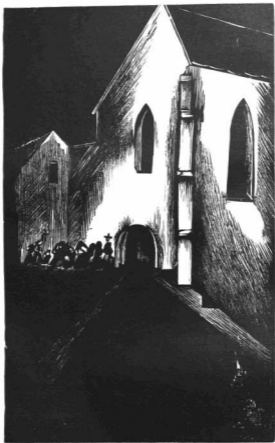
Egyrészt a régi hagyományok, másrészt a szertelen újítások között mozog a francia könyvművészet. Ragaszkodnak ugyan — és méltán — az évszázadokon át differenciálódott és finomult francia ízlés szigorú elveihöz, de mulatnak Maillol, Chagall és Cocteau illusztrációin, melyek minden szellemességük mellett olykor igazán túllépik a megengedhető határokat. Valami más ez, nevetendő, néha érdekes is, — de nem könyvművészet.

A franciákéhoz legközelebb áll a

belga nyomdászat, bár annál kissé nehézkesebb; több benne a germán hatás. A többi latin nemzet, az olasz és a spanyol, régi nagy művészetének behatása alól még nem tudott annyira felszabadulni, hogy számottevő újat alkothatott volna a könyvművészetben.

Oroszország könyvművészetében — legalább a kiállított anyagból következőre, — bizonyos visszafejlődés észlelhető. Még az 1927. évi lipcei könyvkiállításon számtalan propaganda-kiadványával, többnyire mechanikai úton (photomontage-zsal) készült nyomdatermékeivel Szovjet-Oroszország látszott vezetni a könyvkészítés hagyományai ellen indult támadásban. Ma mint-ha már kissé alábbhagyott volna ott is a multtól való félelem, mely minden képrombolásnak igazi indítóoka. Főleg gyermek-képeskönyveket láthattunk a kiállításon, ezekben pedig — talán a gyermek-tanácsok egészséges kritikája folytán („Kinder und Narren“ . . .), — mintha inkább szóhoz jutna az, ami a naiv, romlatlan gyermekléleknek tetszik: az érthető, nem eltorzított, nem transponált természetábrázolás. Repin és Bakst szelleme, sőt még a Struwpeter is kísért egynémelyik orosz képeskönyvben. Igaz, hogy egy részüket Párisban, Berlinben emigrált orosz művészek készítették. A többi pedig, a szovjet-orosz, nem hagyományellenesebb, nem bolondabb, mint a mi polgári kultúránk sok alkotása.

A japánok magas műveltsége megértette velük, hogy gazdagságuk nem a Nyugat művészetének utánzásában, hanem keleti egyéniségüknek, nemzeti stílusuknak fejlesztésében rejlik; még Foujita is, akit Párisban még nemrég francia művésznek tekintettek, könyvillusz-

rációiban félreismerhetetlenül japáni. A japánok is, mint az amerikaiak, a népies tömegkiadványokban találják meg nemzeti egyéniségüknek leghívebb kifejezését.

Utolsónak hagytuk, bár első helyen kellett volna említenünk, Németországot. Gutenberg szülőföldjének nyomdászművészete ma is, a legnehezebb gazdasági viszonyok dacára, olyan magas fokon áll, hogy a legkedvezőbb konjunktúrák mellett dolgozó nagy kultúrállamokkal bízást versenyezhet. A könyvprodukciónak ma is a legélénkebb Németországban. Szébbnél szebb kiadások jelennek meg nem csupán a bibliofilek magas igényeinek kielégítését célzó „Presse“-knél, de a tisztán üzleti alapon dolgozó kiadócégekknél is. Számos egyesület — elsősorban a Verein Deutsche Buchkünstler — élénk tevékenységet fejt ki a könyvművészet fejlesztése céljából, kiállításokkal, kiadványokkal, díjazásokkal propagálva a „szép könyv“ esztetikáját. Ha szabadna jóslásokba bocsátkozni, úgy inkább a németektől, mint bármely más

nemzettől várhatjuk a jövő egységes, maradandó könyvstílusának kialakulását.

Mert azt, amiben ma sokan már a század ízlésének, a modernségnek új kifejezését látják, véglegesnek, stílusnak alig tekinthetjük. Nemcsak hogy hiányzik belőle az egyöntetűség, de hiszen a mi korunk maga sem juthatott még megállapodásra az utolsó évtizedek hanyat-tatásai közepette. Nagy átalakulások idejét érzük, az előretörés és a visszaesés határmesgyéjén állunk és ennek megfelelőleg művészetünk sem lehet más, mint ingadozó, átmeneti, végletekben tévelygő. Nem ritkán úgy tetszik, mintha mulatságos ötletekkel, bolondos tréfákkal akarna bennünket átsegíteni a jelennek komorságán. Abból a céltudatos, komoly munkából azonban, mely Németországban folyik s mely nem éri be a pillanatnyi könnyű sikerrel, egykoron egészséges, életerős palánta csírázhat ki. A germán művészet körébe tartozik Ausztria, Svédország és Hollandia is (Svajc teljesen hiányzott a kiállításról). Bécs egykor vezető szerepet

vitt a német könyvművészetben és a közmondásossá vált bécsi jó ízlés most sem halt ki, bár Ausztria mai könyvművészete még a múlt század „szecessziós” irányának, a Wiener Werkstätte-nek és a nem-szakmabeli művészeknek, mint Klimt és Kokoschka, hatása alatt áll.

Németországban, de Párisban, Londonban is, a legjobb illusztrátorok és grafikusok között nem egy magyar névvel találkozunk: Medgyes László, Kelen Dezső, Vértes Marcel, Moholi-Nagy, Zilzer stb. A kiállítás magyar csoportjában külön vitrine-t foglaltak el korán elhunyt honfitársunknak, Rauscher Györgynek, Berlin szellemes címlaprajzolójának és keresett női arcképfestőjének munkái. Egyike volt ő azon keveseknek, akik a korunk nyugtalanságának megfelelő gyors „tempó”-t komoly megfigyeléssel, a modernséget elmélyedő természettanulmánnyal és minden brutalitástól mentes ízléssel tudták egyesíteni.

Itthon dolgozó könyvművészeink közül e kiállítási anyagunk során elsősorban a gyomai Kner-nyomdát kell említenünk a külföldön is kitűnő hírnévnek örvendő, elsőrangú tipografiájával, továbbá Kozma Lajost, Fáy Dezsőt, Reiter Lászlót, Molnár C. Pált mint könyvillusztrátorokat és díszítés-, fedőlap- és kötés-tervezőket, Végh Gusztávot, mint betű-művészt. Kívülük még részint eredeti grafikával, részint rajzaik könyo-

matú produkcióival szerepelnek a kiállításon Csók István, Falus, Buday György, Balogh István, Glatz Oszkár, Szőnyi, Vaszary, Egry, Jaschik stb.

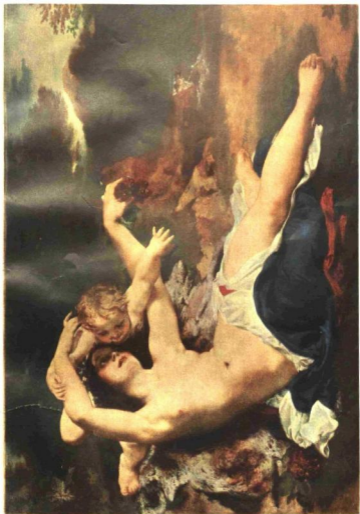
Mindezek bizonyosságot tesznek arról, hogy a tehetség Magyarországon sem hiányzik, sőt van belőle sok is; de mintha a magyar könyvművészet még nem találta volna meg a világstílusok útvesztőjében a temperamentumunknak, hagyományainknak és modern könyvtermelésünknek megfelelő irányt. Bizonyos nemzeti, vagy mondjuk inkább népies törekvések észlelhetők ugyan, különösen Kozma Lajos és követőinek munkáiban, de azok is csakhamar beleolvadnak a mindenütt dívó kötetlenségbe.

A kiállítás tulajdonképpeni programját túllépve, a magyar csoport néhány szép könyvkötést is mutatott be; ezek a felsorolt könyvművészeink tervei szerint Biró Márta, Kner Erzsébet és Jaschik Almosné műhelyében készültek.

Végül egy szekrényt a Magyar Bibliophil Társaság kiadványainak tekintélyes sorozata töltött be. A Társaság mostani kiállítása, melynek anyagát Reiter László gyűjtötte össze és rendezte, arról tanuskodott, hogy a magyar könyvbarátoknak a szép könyv megkedveltetése és a könyvművészet fejlesztése érdekében kifejtett tevékenysége nem veszett kárba.

VÉGH GYULA

BROCKY KÁROLY: VENUS ÉS AMOR, Olajfestmény

Díszes Géza írta feljölts